

OSNOVNA ŠOLA FRAM

RAZISKOVALNA NALOGA ZA 20. SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV
OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL ZGORNJEGA PODRAVJA

REKLAMNI OGLASI V MARIBORSKIH ČASOPISIH

RAZISKOVALNA NALOGA

PODROČJE: ZGODOVINA

Avtorici: Julija Šteharik, 9. razred

Aleksandra Anastasova, 9. razred

Mentorica: Nataša Maver Šoba

Lektor: Matej Šoba

Fram, marec 2020

ZAHVALA

Radi bi se zahvalili mentorici Nataši Maver Šoba za vso podporo. Predvsem sva ji hvaležni, da naju je ponovno navdušila za zgodovino in raziskovanje. Prav tako bi se radi zahvalili lektorju. Vsekakor naloge ne bi bilo brez podpore staršev, ki so naju pri delu ves čas podpirali. Navsezadnje bi se zahvalili tudi zgodovinarju Alešu Mavru, ki nama je pomagal pri oblikovanju hipotez, izboru literature in raziskovanju zgodovine same.

Prav vsem sodelujočim iskrena hvala.

KAZALO VSEBINE

1. POVZETEK	4
2. UVOD	5
3. TEORETIČNI DEL	6
3.1. SPLOŠEN ORIS ZGODOVNSKEGA RAZVOJA PRED PRVO SVETOVNO VOJNO.....	6
3.2. SPLOŠNA ZGODOVINA MED PRVO SVETOVNO VOJNO	7
3.3. ZGODOVINA MARIBORA	8
3.3.1. MARIBOR PRED PRVO SVETOVNO VOJNO	9
3.3.2. NACIONALNE IN POLITIČNE SPREMEMBE MED LETI 1913 IN 1922.....	10
3.3.3. RAZVOJ GOSPODARSTVA V MARIBORU.....	11
4. EKSPERIMENTALNI DEL	13
4.1. METODE DE LA.....	14
4.2. ANALIZA ČLANKOV	15
4.2.1. MARBURGER ZEITUNG	15
4.2.2. SLOVENSKI GOSPODAR	16
5. RAZPRAVA	18
6. ZAKLJUČEK	19
7. VIRI IN LITERATURA	20
8. PRILOGE	21

KAZALO SLIK

Slika 1: Marburger Zeitung	13
Slika 2: Slovenski gospodar	13
Slika 3: Številni oglasi posojilnic in kreditnih ustanov.....	17
Slika 4 do 10: Različni oglasi, ki sva jih proučevali.....	21

1. POVZETEK

Zadali sva si izziv, ki je bil vse prej kot lahek, da raziščeva, kako se v reklamah v mariborskih časopisih (MARBURGER ZEITUNG IN SLOVENSKI GOSPODAR) LETA 1913 IN LETA 1922 kaže ali pa tudi ne, razlika v strukturi reklamnih oglasov. Izbrali sva torej zadnje »normalno« predvojno leto in leto po ustalitvi razmer po »prevratu«.

Za temo svoje raziskovalne naloge sva se odločili, ker se nama je zdela zelo zanimiva. Glede na to, da sva dvomili, da bova lahko iz oglasov pridobili vse potrebne informacije, naju je dejstvo, da se nama je iz navadnih oglasov odprl pogled na takratno vsakdanje življenje, zelo prijetno presenetilo. Prav tako naju je razveselilo, da sva vse potrebne informacije (časopis) našli tudi na internetu.

Tema je zelo obširna, zato sva se osredotočili na oglase. Vnaprej sva si določili, kateri leti bova raziskali (1913 in 1922) in katere mesece v teh dveh letih (januar, april, avgust in december). Glede oglasov pa naju je zanimalo, v katerem jeziku so napisani, kateri se ponavljajo in ali je v njih kakšna slovenska beseda ali poimenovanje (ulic, mest, trgov...). Bili sva presenečeni, koliko informacij so nama podali danes tako osovraženi oglasi.

2. UVOD

Maribor je bil od nekdanj nekaj posebnega. Tega ne govoriva zgolj z vidika nekoga, ki je tukaj praktično doma, marveč z vidika vsakogar, ki je zgodovino tega mesta kdaj vsaj malo pogledal. Nama je bila posebej zanimiva zgodovina pred in med prvo svetovno vojno in po njej. V tem času smo priča danes težko zaznavnemu dejstvu, da je bilo v Mariboru zelo veliko Nemcev, ki so se obenem imeli za Mariborčane. Nekateri celo trdijo, da jih je bilo več kot Slovencev.¹

Raziskovalna naloga predstavlja, kako se v oglasih časopisa *Marburger Zeitung* pokaže vpliv slovenizacije² Maribora. Raziskali sva oglase v tem časopisu leta 1913 in 1922 v mesecih januar, april, avgust in december. Prikazali sva, kako se je skozi leta v javnosti vse bolj prebijal slovenski jezik.

Zanimivo je bilo tudi to, da večina ljudi misli, da so v takratnem Mariboru živeli večinoma Slovenci, ampak to ni bilo res, saj je bila vsaj po uradni statistiki večina prebivalstva nemško govoreča. To se kaže tudi v jeziku časnika *Marburger Zeitung*, ki je bil za naju osrednji vir. Čeprav sva obiskali Pokrajinski arhiv Maribor, sva te časopise našli tudi v elektronski obliki, kar se nama je zdelo zelo zanimivo in priročno.

S to raziskovalno nalogo sva želeli pokazati, kako je slovenizacija vplivala na medije in na vsakdanje življenje, ki sva ga zasledili v oglasih. Najin cilj pri nalogi je bil, da bi tudi sami izvedeli čim več o tem obdobju in tej temi, vendar je področje zelo obširno in sva se osredotočili samo na oglase, ker se nama je zdelo to najbolj zanimivo.

Najin cilj je bil primerjava oglasov v zadnjem »normalnem« predvojnem letu in po ustalitvi razmer po prevratu.

Najina hipoteze so bile³:

1. **Gospodarska moč Slovencev v Mariboru se je v letih po prvi svetovni vojni okrepila.**
2. **Med letoma 1919 in 1922 se je pojavilo veliko novih oglaševalcev.**

¹ Dragan Potočnik, *Kulturno dogajanje v Mariboru* (Maribor, 2003), predvsem začetno poglavje (dalje: Potočnik, *Kulturno dogajanje*).

² SSKJ: *glagolnik od slovenizirati*: slovenizacija nemških kolonistov / slovenizacija šolstva je potekala počasi / slovenizacija krajevnih imen.

³ Pri oblikovanju hipotez sva se opirali na delo Sergej Flere, *Sociološka metodologija*, (Maribor, 2002), (dalje: Flere, *Sociološka metodologija*).

3. Delež oglasov podjetij v nemški lasti se je zmanjšal.

3. TEORETIČNI DEL

V teoretičnem delu podrobno predstavlja vsako temo posebej.

3.1. SPLOŠEN ORIS ZGODOVNSKEGA RAZVOJA PRED PRVO SVETOVNO VOJNO

Prehod iz 19. v 20. stoletje ki ga lahko v zgodovini imenujemo prelom stoletja. Že tedaj se je zgodilo skoraj vse tisto, kar je značilno za 20. stoletje: vsestranski napredek, zlasti nesluten razvoj znanosti in tehnike, razcvet umetnosti, oblikovanje političnih strank in ideologij. V medčloveških odnosih, tako v družini kot na delovnih mestih in v javnem življenju, je vladal hierarhičen red. Evropske države, razen Francije in Švice, so vodili monarhi. Prav nesposobnost starih monarhij, da bi se prilagodile novemu času, in trmasto vztrajanje pri osvajalni, nacionalistični državni politiki sta v marsičem prispevala k izbruhu prve svetovne vojne. Mnogo ljudi je še živelo od kmetijstva. Vedno več Evropejcev je dobro živelo in mnogi so verjeli, da bosta mir in blaginja večno trajala. Toda zgodilo se je ravno nasprotno. Celotno 20. stoletje je dobilo pečat strahovitih vojn. Pospešen razvoj znanosti in razcvet umetnosti, ki sta se začela v 2. polovici 19. stoletja, sta se nadaljevala tudi na prelomu stoletja. Žal pa se vse znanosti niso razvijale v korist človeštva. Izumili so več novih orožij, od torpeda do dinamita do strojnice in tanka. Razcvet je doživela tudi umetnost. V vseh umetnostih zvrsteh na začetku 20. stoletja je bilo čutiti iskanje novih poti. Na prvi pogled je doživela največjo spremembo arhitektura. Klasične meščanske hiše so začeli nadomeščati nebotičniki.⁴

Staro razmerje sil, v katerem je imela vodilno vlogo Velika Britanija, sta začela ogrožati vzpon nemške gospodarske in vojaške moči ter njena osvajalna politika. Zato je Velika Britanija opuščala politiko nevtralnosti in se vse bolj pomikala v nastajajoči protinemški tabor. Iskre vojne so se prižgale že nekaj let pred njenim izbruhom. Najprej se je to zgodilo v daljni Aziji, kjer je gospodarsko vse močnejša Japonska zaradi čedalje večjih ozemeljskih zahtev prišla v spor s carsko Rusijo. Rusija se je izkazala za velikana na trhlih nogah, saj jo je Japonska porazila tako na kopnem kot na morju. Ta poraz je pospešil tudi notranje razpadanje Ruskega cesarstva. Prišlo je do revolucije, ki jo imenujemo prva ruska revolucija. Konec prve balkanske vojne leta 1913 ni prinesel miru na Balkan. Bolgarija, ki je bila z delitvijo Makedonije najmanj

⁴ Različni avtorji, Naše stoletje, (Ljubljana, 2003), (dalje: Naše stoletje), str. 4–7.

zadovoljna, je napadla Srbijo in začela se je druga balkanska vojna. Bolgarija je bila poražena, vendar se razmere na Balkanu niso umirile. Zaradi balkanskih vojn so se zlasti zaostri odnosi med Avstro-Ogrsko in Rusijo, pa tudi Nemčija je hotela na tem območju dobiti čim večji vpliv. Balkan je zato postal evropski sod sodnika, v katerem se je junija leta 1914 zanetila prva svetovna vojna.⁵

3.2.SPLOŠNA ZGODOVINA MED PRVO SVETOVNO VOJNO

Prva svetovna vojna je bila prva globalna, ki se je začela 28. junija 1914 in je trajala do 11. 11. 1918. Vanjo so bili vključeni vsi večji imperiji tistega časa in njihovi zavezniki. V vojni je bilo 37 milijonov mrtvih, ranjenih in pogrešanih. Rekli so ji tudi vojna, ki bo končala vse vojne, kar je ironično, saj od takrat na zemlji ni minil dan brez vojne.⁶

Vzroki za prvo svetovno vojno so bili boj za kolonije, različni interesi med državami, različen gospodarski razvoj, boj za gospodarsko prevlado, sistem zavezništev, propaganda ...

Povod za prvo svetovno vojno je bil atentat na prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo ženo Zofijo, ki ga je izvedel Gavrilo Princip, član Mlade Bosne. Sledil je avstro-ogrski ultimatum Srbiji in ker ta v 48 urah ni izpolnila zahtev, ji je Avstro-Ogrska napovedala vojno.⁷

Evropa se je delila na centrale sile (Italija, Nemčija, Avstro-Ogrska, Osmanski imperij) in antantne sile (Velika Britanija, Francija, Rusija, pozneje Italija, Italija od leta 1915 del antante). Pomemben dogodek je bil vstop ZDA v vojno. Ta je napovedala vojno Nemčiji in se pridružila antanti aprila 1917, ker je Nemčija potopila ameriško ladjo, saj je sumila, da je prevažala orožje, in ker je prestregla nemško obljubo Mehiki, ki naj bi dobila ameriško ozemlje ob zmagi centralnih sil.⁸

Bojevali so se na zahodni fronti, ki je potekala od severne Francije po reki Marni do Švice, med Francijo in Nemčijo; vzhodni fronti, ki je potekala od Baltika do romunske meje, med Nemčijo, Avstro-Ogrsko in Rusijo; balkanski fronti, ki je potekala na Balkanskem polotoku, med Srbijo in Avstro-Ogrsko. Borili so se tudi na soški fronti, ki je potekala ob reki Soči, med Italijo in

⁵ Prav tam.

⁶ Jelka Miranda Razpotnik in Damjan Snoj, Raziskujem preteklost (Ljubljana, 2017), str. 12-20 (dalje: Razpotnik in Snoj, Raziskujem preteklost).

⁷ Prav tam.

⁸ Prav tam.

Avstro-Ogrsko. Uveljavilo se je tudi popolnoma novo bojišče, to je bilo bojevanje v zraku. Zaradi vojne je prišlo do hitrega napredka letalstva, ki je pripeljal do razvoja uničujočih bombnikov.⁹

Štiri leta vojne so, kot rečeno, za sabo pustila več milijonov mrtvih, ranjenih in pogrešanih ter povzročila ogromno gospodarsko škodo. Premirje je bilo dokončno podpisano v poveljniškem vagonu francoskega generala Focha 11.11.1918 s pričetkom veljavnosti ob 11.00.¹⁰

3.3.ZGODOVINA MARIBORA

Nastanek in rast Maribora kot mesta ob Dravi je nasledek danega geografskega okolja, zato skozi zgodovino vzajemno vplivata drug na drugega. Odločilni za nastanek mesta so bili bližnja srednjegorska Pohorje in Kozjak, gričevje na severu, ki ga varuje, in reka Drava, ki deli prehod na Mariborsko in naprej na Dravsko polje. Prva naseljenost v predrimski dobi je izpričana po prvih nižjih vzpetinah mariborskega Pohorja. V rimski dobi se obljudeni svet razširi na črto Hoče-Bohova-Betnava in se drži cestnega omrežja med Celejo, Flavijo Solvo in Petoviono. Mesto se od reke dviguje po nizki široki proti vzhodu rahlo nagnjeni terasi na stičišču morfološko in geološko različnih pokrajinskih enot. Te s svojimi gospodarskimi posebnostmi, z lesom, živinorejo, vinogradništvom, proti jugu pa s poljedelstvom bistveno oblikujejo gospodarsko rast mest.¹¹

Maribor je bil do druge svetovne vojne najhitreje razvijajoče se mesto v državi, tj. Kraljevini SHS in Kraljevini Jugoslaviji. Prevladovali so industrijski obrati v Melju, kjer še danes stoji veliko pomembnih industrijskih stavb. A med drugo Svetovno vojno, ko je Maribor zavzel nemški okupator, so ga zavezniški bombniki bombardirali, da je postal eno najbolj uničenih mest v Jugoslaviji.¹²

Mesto Maribor omejeno z izjemo najbližjih delov predmestij s staro obzidno črto in njegovo podeželje na sedanjem območju mariborske urbane enote sta se v obdobju, ki ga obravnavava, razlikovala v narodnostnem pogledu. Mesto samo je imelo nemški značaj, kar zadeva vodilni meščanski sloj, kmečko podeželje pa je bilo povsem slovensko.¹³

⁹ Prav tam.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Jože Curk in drugi (ur.), Maribor skozi stoletja (Maribor, 1991), predvsem str. 39 ss.

¹² Prav tam, str. 313 ss.

¹³ Prav tam, str. 280 ss.

3.3.1. MARIBOR PRED PRVO SVETOVNO VOJNO

S sprejetjem decembrske ustave leta 1867 in uvedbo parlamentarizma v 19. stoletju se je na Štajerskem pričelo širiti tudi narodnostno gibanje, ki je vsaj v zametkih obstajalo že prej. Prebivalci so se začeli politično, gospodarsko in kulturno organizirati. K temu je pripomogel tudi Anton Martin Slomšek s slovenskim učbenikom »Blaže in Nežica v nedeljski šoli« in predvsem s prenosom škofijskega sedeža v Maribor. Spodbujal je ljubezen do materinega jezika in slovenskega naroda. Slovenci so želeli slovenske ljudske šole. Nemci pa so seveda ta razvoj zavirali. Zlasti v zadnjem obdobju pred prvo svetovno vojno so z nemškim prebivalstvom poseljevali Maribor in okolico. Do razpada avstro-ogrske monarhije je bilo praktično vse gospodarstvo v nemških rokah. Slovenska vloga v mestu pa se je v 20. stoletju začela krečiti. Leta 1910 je bil izveden popis prebivalstva v monarhiji. Takrat je bilo prebivalstvo posameznika določeno glede na jezik, ki ga je govoril v javnosti. Le 13,66 % prebivalcev Maribora je bilo takrat označenih za pripadnike slovenskega občevalnega jezika. Iz popisa lahko vidimo, da je bilo podeželje v okolici Maribora v veliki večini poseljeno s slovenskim prebivalstvom. Maribor pa je bil zaradi svojega položaja in razvitosti, predvsem na področju industrije, priljubljeno mesto nemškega prebivalstva.¹⁴

Ob začetku prve svetovne vojne so nasprotja med avstrijskimi Nemci in Slovenci dosegla vrhunec. Nemški in Nemcem naklonjeni časopisi (Marburg Zeitung in Štajerc) so ostro napadali Slovence, češ da so krivi za sarajevski atentat.¹⁵

Po prvi svetovni vojni se je slovenski organ, Narodni svet, pogajal z vojsko. S soglasjem sveta je major Rudolf Maister prevzel vojaško oblast v Mariboru. Narodni svet mu je povečal avtoriteto tako, da ga je povišal v generala in ga imenoval za poveljnika mesta Maribor. Mariborski Nemci so zahtevali ustanovitev varnostne straže. General Maister in narodni svet sta popustila in 3. 11. 1918 je bila ustanovljena Marburger Schutzwehr. Maister je dal v noči na 23. 11. Schutzwehr razorožiti. Slovenci so prvič dobili premoč v Mariboru.¹⁶

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Prav tam.

3.3.2. NACIONALNE IN POLITIČNE SPREMEMBE MED LETI 1913 IN 1922

Leto 1912 so bile zadnje predvojne volitve v občinski svet, in sicer novembra, zadnje v avstrijski dobi Maribora. Nastopila je le lista nemškega volilnega odbora. Dobila je veliko večino. Vendar se je kazalo veliko nesloge med Nemci. Kljub vsemu, kar se je dogajalo med leti krvave vojne, se je zgodilo to, da se je 2. januarja 1919 končala doba avstrijske uprave v Mariboru. V letih pred vojno so bile želje in projekti Maribora naslednji: nov most čez Dravo (povezovanje Maribora in širše regije), elektrifikacija mesta – mariborski otok, elektrifikacija je bila sklenjena 1914. Na začetku leta 1914 se pojavi tudi zamisel o ustanovitvi avtobusnega podjetja občine. Maribor v tem času dobi tudi nove šole. Nova pridobitev je še topniška vojašnica.¹⁷

Zadnja štiri leta in pol avstrijske dobe so leta zastoja zaradi vojne. Edina naložba je gradnja električnega omrežja v mestu in okoliških občinah. Največja težava je bila dobava kovin.¹⁸

30. oktobra 1918 je mariborski občinski svet proglasil razen mesta Maribor tudi njegovo »nemško okolico in mestu pripadajočo okolico« za sestavni del nemško-avstrijske države, kar pa dogodki do konca leta, kot že omenjeno, seveda izničijo.

Nadaljevanje tega dela zgodovine sva opisali že v drugem delu.¹⁹

¹⁷ Prav tam.

¹⁸ Prav tam.

¹⁹ Prav tam.

3.3.3. RAZVOJ GOSPODARSTVA V MARIBORU

GOSPODARSTVO MARIBORA

Maribor je v gospodarskem pogledu, kar zadeva vodilne gospodarske panoge, bistvene v srednjem veku, na prav tistem prehodu v nov čas v gospodarstvu, kot ga je zaznati v drugih manjših srednjeevropskih mestih.²⁰

V tukaj tradicionalno močnem usnjarstvu in po koncu fevdalne dobe naraščajočem številu pivovarniških obratov so nastavki za razvoj v industrijska podjetja. V podeželski okolici mesta ni opazen kak obrtni razvoj, ki bi bil intenzivnejši kot na širšem območju okoli Maribora. Razen trgovine, ki zadovoljuje lokalne potrebe, ima Maribor izvozno vinsko trgovino. Pomembnejša je še trgovina z železom, zaradi predpisov v cehovskem duhu pa se ne more razviti kaka večja trgovina v povezavi s pristanom v mestu, na sicer prometni reki Dravi pa je nekaj posla za špediterje.²¹

Že dobi odmirajočega fevdalizma dobi Maribor prve manufakture; največja je državna vojaška oblačilnica, ki je bila nastanjena v mestu zaradi njegove odlične prometne lege, a se je kmalu odselila. Prav takrat pa je mesto v povezavi z začasnim obstojem Ilirskih provinc dobilo dve manufakturi rozolja; ustanovila sta ju podjetnika, ki sta se umaknila iz Trsta. Ob prihodu železnice leta 1846 dobi mesto prvi parni mlin in pobudo za ustanavljanje drugih večjih obratov. Nameravali so že prej najvažnejšo prometnico Maribora cesto proti Trstu modernizirati z napravo verižnega mostu, ki bi promet varoval pred visokimi vodami Drave. Prometnica, ki omogoča še vedno precejšen promet, pa je tudi Drava s pristanom v mestu.²²

Lega ob železnici in nastavki v nekaterih panogah so v dobi gospodarske svobode omogočili razvoj industrije v mestu. Mesto ima obrate živilske industrije, industrijske usnjarne, večja gradbena podjetja in opekarne.²³

V tistem času dobi Maribor tudi denarne zavode, Pravo banko in slovensko posojilnico. Kmetijsko območje je tu razdeljeno med bivše graščine in cerkveno posest, kmečko zemljo in posest meščanov, zlasti vinogradniško, a se krči s širjenjem naselbinske enote Maribora.²⁴

²⁰ Prav tam, str. 313 ss.

²¹ Prav tam.

²² Prav tam.

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam, str. 342 ss.

Zlasti moramo omeniti že tedaj industrijske Studence okoli železniških delavnic in Pobrežje, ki ga naseljuje v mestu zaposleno prebivalstvo, priseljeno s slovenjegoriškega podeželja. V teh krajih se sedaj nastanita tudi neobhodno potrebni obrt in trgovina, ostalo dobivajo prebivalci iz bližnjega mesta. Tudi mariborska okolica dobi svoje kreditne zavode, namenjene tamkajšnjemu prebivalstvu. Maribor, ki leži ob glavni železniški progi, dobi še priključek koroške proge.²⁵

Dravski promet po pomenu počasi upada, potem ko ne izvedejo načrta, da bi Dravo navzgor do Beljaka usposobili za rečno parno plovbo. Za splošno oskrbo mesta z novo električno energijo nastajajo načrti šele od druge polovice prvega desetletja 20. stoletja, ko je postalo tehnično mogoče izkoristiti v ta namen vodno silo velike reke Drave.²⁶

Gospodarstvo v mestu leta 1913 je večinoma temeljilo na obrti, trgovini, manufakturi, industriji, denarnih zavodih. V okolici pa je prevladalo kmetijstvo, obrt, trgovina, industrija, denarni zavodi, promet in elektrifikacija.²⁷

Gospodarstvo v mestu leta 1922 je večinoma temeljilo na industriji, obrti, trgovini, tujskem prometu (turizmu), denarnih zavodih, zavarovalnicah in prometu. V okolici so bili vodilni kmetijstvo, obrt in trgovina.²⁸

V času med letoma 1913 in 1922 gospodarstvo večinoma zamre in se usmeri v vojne namene, npr. izdelovanje orožja, oblek, bojnih plinov... Bila je tudi racionalizacija živil, torej so vsi imeli točno določeno, koliko česa lahko kupijo, hrane pa je vseeno primanjkovalo. Temu času pravimo totalna vojna.²⁹

Po vojni je Maribor sodil v sam vrh jugoslovanske industrijske proizvodnje. A to mu ni bilo vedno samo v prid, predvsem zaradi dejstva, da se je razvijal samo industrijsko. Posledice enostranskega razvoja so bile posebej vidne ob razpadu Jugoslavije in izgubi pomembnega jugoslovanskega trga. A to je že tema, morda za naslednjo raziskovalno nalogo.³⁰

²⁵ Prav tam.

²⁶ Prav tam.

²⁷ Prav tam.

²⁸ Prav tam.

²⁹ Prav tam.

³⁰ <http://www.maribor.si/povezava.aspx?pid=3792> (pridobljeno: 16. 2. 2020).

4. EKSPERIMENTALNI DEL

Kot sva zapisali že v uvodu je bilo najino raziskovanje usmerjeno v pregledovanje, analiziranje in primerjanje reklamnega materiala v mariborskih časnikih.

Slika 1: Marburger Zeitung

Slika 2: Slovenski gospodar

Vsekakor je prav, da pred samo analizo opredeliva pojem oglaševanja in reklam.

Oglaševanje je plačana oblika tržnega komuniciranja, del tržno-komunikacijskega spleta, ki je del marketinga. Druge komponente tržnega komuniciranja (promocije) so publiciteta, odnosi z javnostmi, osebna prodaja, pospeševanje prodaje, oprema prodajnega prostora, embalaža ipd.

V javni rabi je tudi izraz reklama, ki pa ni sprejemljiv, saj konotira reklamacijo in zavajanje. Oglaševanje je visoko regulirana dejavnost, v kateri ni oz. ne bi smelo biti prostora za zavajanje.

31

³¹ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Ogla%C5%A1evanje>

ZGODOVINA OGLAŠEVANJA

V starem veku je bilo najpogostejše oglaševanje od ust do ust. Kljub temu so prva oglasna sporočila našli že v ruševinah Pompejev. Prvi koraki proti sodobnemu oglaševanju so bili narejeni z iznajdbo tiska v 15. in 16. stoletju. Že v 17. stoletju so se oglasi pojavljali v tednikih v Angliji. Stoletje kasneje je bilo oglaševanje že močno razširjeno.

Z razcvetom ekonomije v 19. stoletju je vedno bolj cvetelo tudi oglaševanje. Leta 1843 je prvo oglaševalsko agencijo ustanovil Volney Palmer v Philadelphiji. Na začetku so agencije delovale le kot posredniki za nabavo oglaševalskega prostora v časopisih, v 20. stoletju pa so začele prevzemati tudi odgovornost za vsebino le-teh.³²

Vsekakor je bilo oglaševanje pomembno tudi v obdobju, ki ga opisujeva in raziskujeva. A kot sva že zapisali, za naju ni bilo pomembno vprašanje pomena oglasov. Oglaševanje je bilo namreč zelo »prikladno« orožje za doseganje narodnostnih izzivov in ciljev tako za nemško kot tudi za slovensko, kasneje jugoslovansko stran. Z dobrim oglasom namreč še danes zelo enostavno prepričamo posameznika v svoj prav. In tako Nemci kot tudi Slovenci so se v Mariboru tega zelo dobro zavedali.

4.1.METODE DELA

Delo je bilo vsaj na začetku precej težavno, saj sva se obe prvič srečali z resničnim raziskovanjem. Če so bili iskanje virov in delo z njimi, pregledovanje literature in brskanje po njej še nekako enostavni, je bil eksperimentalni del vse prej kot to. Delo ni bilo lahko, vendar sva nadaljevali.

V prvi fazi sva za raziskovanje izbrali BRSKANJE PO ARHIVSKEM GRADIVU. Zanimivo nama je bilo, da so časopisi, ki sva si jih izbrali za glavni raziskovalni vir, dostopni na spletu. Torej jih lahko pregledujemo iz »naslonjača«. Vseeno sva se z mentorico najprej odpravili v Pokrajinski arhiv v Mariboru, da sva v živo videli, kako so videti ti »stari« časopisi.

HIPOTEZE

- 1. Gospodarska moč Slovencev v Mariboru se je v letih po I. svetovni vojni okrepila.**
- 2. Med letoma 1919 in 1922 se je pojavilo veliko novih oglaševalcev.**
- 3. Delež oglasov podjetij v nemški lasti se je zmanjšal.**

³² Prav tam.

4.2. ANALIZA ČLANKOV

4.2.1. MARBURGER ZEITUNG

LETO 1913

JANUAR 1913

Vsi oglasi v Marburger Zeitung Nr. 6, Marburg, 14. 1. 1913, so v nemščini, torej so oglaševalci – tako predvidevava kot laika, Nemci. Teme večine oglasov so oddaja stanovanj, prodaja pohištva, razna hrana, zdravje in zdravo prehranjevanje, vabila na prireditve oz. odprtja, osmrtnice... Med oglasi se je dvakrat pojavilo ime Karl Wolf na straneh 8 in 9 kot farmacevt z magisterijem.

APRIL 1913

Vsi oglasi v Marburger Zeitung Nr. 48, Marburg, 22. 4. 1913, so v nemščini. Teme večine oglasov so podobne tistim v januarski številki nova je vremenska napoved za ves teden. Veliko oglasov je enakih kot v januarskem časopisu, le nekaj novih. Opazili sva, da se je tudi tukaj večkrat ponovilo ime Karl Wolf. Zanimivo pa je to, da sva v tem časopisu prvič opazili karikature. Prvič sva opazili karikature v časopisu Marburger Zeitung številka 48, 22. aprila leta 1913. In sicer je bila karikatura v funkciji oglasa za, kot izgleda, čevlje oz. mogoče tudi čevljarja. Podjetje se je imenovalo Palma, na sliki pa je moški, kateremu se na nogo naslanja ženska.

AVGUST 1913

Vsi oglasi v Marburger Zeitung Nr. 103, Marburg, 28. 8. 1913, so v nemščini. Spet se ponavljajo isti oglasi kot v prejšnjih številkah, tudi v tej je vremenska napoved. Opazili sva nekaj novih oglasov o prodaji konjev.

DECEMBER 1913

Vsi oglasi v Marburger Zeitung Nr. 150, Marburg, 16. 12. 1913, so v nemščini. V tej številki se ponovita samo dva oglasa, ostali so vsi novi. Vseeno so pa teme podobne kot v prejšnjih številkah.

LETO 1922

JANUAR 1922

V Marburger Zeitung Nr. 1, Margurg, 1. 1. 1922, se začenjajo pojavljati slovenska imena ulic, mest, firm in raznih drugih stvari. Vseeno pa so še vedno vsi oglasi v nemščini.

APRIL 1922

V Marburger Zeitung Nr. 76, Marburg, 2. 4. 1922, sva poleg slovenskih imen, imen ulice, mest in trgov zasledili prvi oglas v slovenščini, ki je oglaševal modno trgovino za gospode in krojaški salon.

AVGUST 1922

Marburger Zeitung Nr. 194, Marburg, 29. 8. 1922, ni tako obsežen kot v drugih mesecih, saj imajo izdaje samo štiri strani. V njem sva zasledili enako kot v prejšnjih mesecih samo slovenska imena, imena ulic, mest in nekaj drugih slovenskih besed. Imena ulic bolj spominjajo na današnja, ampak so oglasi še vedno v nemščini.

DECEMBER 1922

V Marburger Zeitung Nr. 295, Marburg, 31. 12. 1922, nisva opazili nobenega slovenskega oglasa, vendar se vseeno pojavlja več slovenskih poimenovanj. Vsi oglasi pa so še vedno v nemščini. V tej številki je tudi veliko oglasov, povezanih z novim letom.

Na začetku vsakega časopisa v letu 1922 je na vrhu napisano v slovenščini: »Poštnina plačana v gotovini.« in vsi so tiskani v Mariborski tiskarni.

4.2.2. SLOVENSKI GOSPODAR

LETO 1913

V začetku leta je oglasov v časopisu Slovenski gospodar, ki je izhajal enkrat na teden, za dve strani. Od skupnega števila oglasov, ki jih je bilo v prvih mesecih leta 1913 okoli dvajset, jih je za slovenske obrtnike, podjetja, izdelke bistveno več kot pa za nemške. Od dvajsetih sta bila v

povprečju dva za nemške izdelke ali storitve. Veliko oglasov je v tem času predvsem za posojilnice, kar priča o tem, da je bila kriza precejšnja. Podjetja oz. posojilnice, ki so oglaševale, so iz celotne štajerske regije, od Celja prek Haloz do Pohorja. Nekoliko kasneje se število oglasov precej zmanjša. Tako se je količina oglasov zmanjšala z dveh polnih strani v začetku leta na eno polno stran od aprila naprej. Sredi leta se trend znova obrne navzgor. Še naprej je razmerje med slovenskimi in nemškimi oglasi podobno – slednji ostajajo zelo redki.

Tiskarna sv. Cirila v Mariboru
Koroška ulica 5. – V lastni hiši.
opravljana s najhitrejšimi stroji, s lastnimi silnikovalnimi stroji, s posebnimi tlačnimi stroji in s lastnimi stroji za izdelavo knjig, brošur, novic, letnikov in drugih knjižarstev.

Ljudska hranilnica in posojilnica v Celju registrirana zadruga z oomejeno zavezo v lastni hiši
obrestuje hranilne vloge po **5%** (Hotel „Pri belem volu“) v Celju, Graška cesta števil. 9
ed den vloga do dne vsilga počeni s 1. januarjem 1913. Rentni davki plačuje posojilnica sama.

Kmečka hranilnica in posojilnica v Ptujju
registrirana zadruga z oomejeno zavezo.

Uradne ure	Hranilne vloge	Posojila
od vsake ure, vsak ponedeljek in vsak sredo od 8. do 12. ure in vsake srede od 8. do 12. ure do ponedeljka. Vpisovanje in upravljanje se vedno more ob vsaki sredo. Vpisovanje se deluje vsak dan od 8. do 12. ure dnevno.	obrestuje po 5%, od 1. do 15. v mesecu pa vladni in do 15. in vsakega tretjega dne. Zavarovanje strojev in kmetov (vse do dovoljenja vsakega leta) pripadajo članom in lastnik hiše obsejajo. Sprejemajo se hranilne knjige drugih hranilnih hiš vlog, ne da bi se pri tem obsejajo vsi predložitvi in ne da bi se v omejeni meri pri vsi letih jure ali mese.	se deluje na vsakega po 5%, do 6%, na vsakega in posojila po 6%, na mesec po 6%, na mesec redni mesečni letni in letni mesečni pod upravljanje posojil.
Uradni prostori se nahajajo v mestni hiši v Ptujju.	Na vsakega in vsakega hranilnice posojilnice po letnici in 100.000 in 500.000.	Prejemajo se delnice pri drugih hranilnicah in vsakega, predvse na vsakega in vsakega in vsakega dana posojilnice hranilnice vsakega leta mese letne.

POSOJILNICA v MARIBORU

Slika 3: Številni oglasi posojilnic in kreditnih ustanov

Ob koncu leta je število oglasov za posojilnice in hranilnice vedno večje. Oglasi nemških obrtnikov pa tako rekoč izginjajo iz Slovenskega gospodarja. Eden izmed zanimivejših je oglas za najhitrejše potovanje od Gradca do New Yorka – prek Hamburga s parnikom je potovanje trajalo osem dni.

LETO 1922

V letu 1922 je v začetku leta količina oglasov relativno majhna, v povprečju po ena stran na izvod. Pri tem ne razpolagamo s podatki, kako se je v tem obdobju gibala cena oglasov. Takoj pa je opaziti, da so oglasi bolj raznovrstni. Gre torej za več različnih izdelkov in storitev. Še naprej dobršen del prostora zasedajo oglasi za posojilnice in kreditne ustanove. Sredi leta se količina oglasov podvoji, kar priča o tem, da je gospodarstvo delovalo bolje. Ob koncu leta je trend podoben. Oglasov nemških proizvajalcev več ni, se pa začnejo pojavljati oglasi tudi z območja Jugoslavije – recimo za Prvo hrvaško hranilnico Zagreb ali Jadransko banko Beograd.

5. RAZPRAVA

Marburger Zeitung je bil mariborski časopis, ki je izhajal dnevno in je bil namenjen nemško govorečemu prebivalstvu Maribora z okolico. Zato je tudi vsebina v celoti v nemščini, prav tako oglasi. Oglasi zasedajo v obravnavanih letih 1913 in 1922 podoben del celotnega časopisa, se je pa obseg celotnega časopisa v različnih obdobjih spreminjal. Če je v Slovenskem gospodarju glavna oglaševanja za slovenske ponudnike blaga in storitev, je v Marburger Zeitung prav nasprotno. Dobršen del oz. v nekaterih izvodih v celoti oglasi zajemajo proizvajalce in trgovce z nemško zvonečimi priimki in izdelki. Šele v letu 1922 se v večji meri začnejo tudi v Marburger Zeitung pojavljati oglasi s slovensko vsebino. Deloma je to povezano tudi s spremembo lastništva, saj je v letu 1919 lastnik in izdajatelj Marburger Zeitung postala Mariborska tiskarna.

Lahko ugotovimo, da se je pred vojno že kazala kriza in pomanjkanje kupne moči, saj je oglaševanje relativno malo. Po vojni, ko so se razmere umirile, se število oglaševanj povečuje. Največja razlika je pri Slovenskem gospodarju v tem, da so oglasi precej bolj raznovrstni kot pred vojno in ponujajo napredaj večjo količino različnih izdelkov, ki nagovarjajo različne sloje ljudi – od kmetov do meščanov. Pomembna razlika je tudi v količini oglaševanja neslovensko govorečih ponudnikov. Leta 1913 se še opazijo oglasi nemških obrtnikov in izdelkov, leta 1922 jih več ni. Se pa pojavljajo oglasi podjetij s Hrvaške in Srbije.

6. ZAKLJUČEK

Pri pripravi raziskovalne naloge sva ugotovili, da čeprav večina ljudi meni, da je bil Maribor v začetku 20. stoletja pretežno slovenski, je to zmotno mnenje. Omenjeno sva ugotovili predvsem zaradi oglasov v takratnem časopisu. Ti so nama odprli pogled na vsakdanje življenje ljudi, njihove dejavnosti ... Ravno to, da nam lahko za nas mogoče nepomembni oglasi toliko povejo, se nama je zdelo zelo fascinantno.

V nadaljnjem raziskovanju področja bi pregledali in raziskali vse mesece v letih, ki sva ju obravnavali (1913 in 1922), ter vključili še leto 1919, ki bi ga bilo zanimivo raziskati, saj je to leto takoj potem, ko se je končala prva svetovna vojna.

Rezultati najine raziskovalne naloge so naju presenetili, saj sva leta 1922 pričakovali večjo uporabo slovenskega jezika, a sva namesto tega opazili še veliko nemškega besedila, kar priča o tem, da je v Mariboru živelo še precej nemško govorečih ljudi, ki so bili ciljna skupina Marburger Zeitung. Presenetilo naju je tudi, da se takratno vsakdanje življenje ni veliko razlikovalo od današnjega. Predvsem sva bili veseli tega, kako zelo naju je med delom tema pritegnila in koliko podatkov sva dobili iz nam tako nepomembnega vira - oglasov. So pa bili oglasi precej drugačni od današnjih, saj so bili slikovno precej enostavni, prav tako je bil tekst zelo kratek in okviren. Nekoliko se je v obravnavanem obdobju spremenila vrsta prevladujočih oglasov, predvsem v Slovenskem gospodarju, prav tako pa so bili oglaševalci s širšega štajerskega območja, medtem ko je v Marburger Zeitung glavnina oglaševalcev lokalnih mariborskih obrtnikov in trgovcev. V obeh primerih so oglasi zasedali kar konkreten del celotne vsebine posameznega časopisa.

Upava, da vas bo najina raziskovalna naloga, tema in predvsem to, kako sva pridobili informacije, pritegnilo, kot je naju.

7. VIRI IN LITERATURA

LITERATURA:

1. Različni avtorji (2003). Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Antič, I. (2002). Veliki svetovni biografski leksikon. Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Flere, S. (2002). Sociološka metodologija. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
4. Veliki splošni leksikon, 3. knjiga. Ljubljana: DZS, 1997.
5. Resnica o zgodovini: novi dokazi spreminjajo zgodbo preteklosti. Prevedel Niki Neubauer. 1. ponatis. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011.
6. Jenuš, G. (2011). Ko je Mribor postal slovenski. Maribor: Znanstveno raziskovalni inštitut Franca Kovačiča Maribor.
7. Različni avtorji, Naše stoletje, (Ljubljana, 2003), (dalje: Naše stoletje), str. 4 – 7.
8. Razpotnik, J. M. in D. Snoj (2017): Raziskujem preteklost. Ljubljana - Rokus Klett.
9. Curk, J. idr. (ur.) (1991). Maribor skozi stoletja. Maribor: Založba Obzorja.

VIRI:

Marburger Zeitung in Slovenski gospodar, leti 1913 in 1922 (januar, april, avgust in december)

SPLETNI VIRI:

Uporabljeni med oktobrom 2019 in marcem 2020.

SSKJ: *glagolnik od slovenizirati*: slovenizacija nemških kolonistov / slovenizacija šolstva je potekala počasi / slovenizacija krajevnih imen.

<http://www.maribor.si/povezava.aspx?pid=3792>

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Ogla%C5%A1evanje>

8. PRILOGE

Slika 4 do 10: Različni oglasi, ki sva jih proučevali

Kunststeinfabrik, Baumaterialienhandlung und Asphaltunternehmung
Fabrik u. Kanzlei C. PICKEL ::: **Schaulager** :::
 Volksgartenstr. 27 Marburg Blumengasse 3

Telegrammadresse: **Pickel Marburg.** Vertreter: **G. Bernhard, Tegethoffstrasse.**
 Telephon 39 empfiehlt Telephon 30

a) Zement- und Kunststeinwaren, wie: Zementröhren, Stiegenstufen, reinfarbige, hydraulisch gepresste Zement-Pflasterplatten sowie alle landwirtschaftlichen Artikel
 b) großes Lager von Steinzeugröhren und Façonstücken in allen Dimensionen, Kokolith-Gipsdielen in verschiedenen Stärken
 c) Steingemäß bearbeitete, in der modernen Friedhofstechnik gehaltene, stilgerechte Grabdenkmäler; auch nach eingesandten Entwürfen
 d) Übernahme sämtlicher Kunststeinarbeiten sowie Kanalisierungen und Betonarbeiten zu billigsten Preisen
 e) Ausführung von Asphaltierungsarbeiten mit hochprima Natur-Asphalt (Coulé), wie Herstellung von Straßen, Trottoiren, Terrassen, Einfahrten, Höfen, Kellereien usw. Abdeckung und Isolierung von Fundamenten, Brücken, Viadukten und Gewölben. Trockenlegung feuchter Mauern.

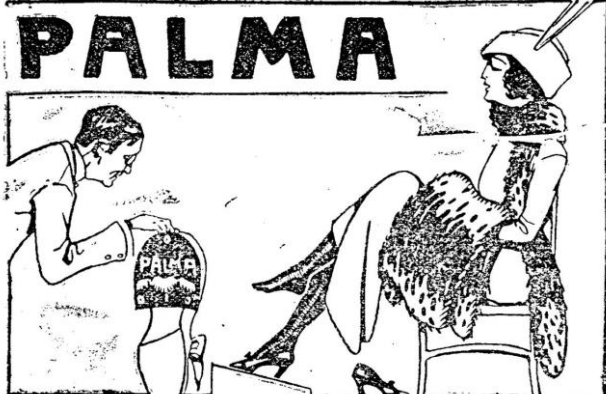
Eisenbeton-Gitterträger, System „Visintini“, für alle Spannweiten und große Belastungen, für Wohnhaus- und Stalldecken, Brücken usw.; billigster Ersatz für Eisenträger, leicht, feuer- und schwamm-sicher
 Transportable, zerlegbare Patent-Asche- und Kehrriekasten, Feld- und Bauhöfen, Abortanlagen, Schnee- und sonstige Abschlußwände usw.
 Eisenbetonsäulen für alle Zwecke in beliebigen Längen und Stärken; billiger wie Holzsäulen, dabei unverwüßlich.
 Treibhäuser, Mistbeetkasten sowie Betonbretter, sind holz-warm, leicht und verfaulen nie.
 Kunstholzböden in allen Farben. Hygienisch bester Belag, fugenlos und fußwarm, billig und unverwüßlich.
 Betonhohlblöcke mit verschiedenen Schauseiten und in allen Hartsteinimitationen für Garten- u. Häusersockel und ganze Neubauten.

Reich illustrierte Preiskataloge und Kostenvoranschläge.

Kompagnon

mit mindestens 200.000 Kronen für ein Delikatessen- und Spezereiwaren-Geschäft auf erstem Posten der Stadt wird gesucht. — Zuschriften unter „Guter Verdienst“ an das Realitäten- und Verkehrsbüro „Rapid“, Maribor, Gosposka ulica 28 6817

PALMA

Bitte nur PALMA-Absatz, der dauerhaftests von allen!

Trauerwaren

Hüte, Schösse, Jacketts, Paletots, Blusen
und Unterröcke in grösster Auswahl bei

Johann Hollicek, Marburg

Edmund Schmidgasse 1.

Herrengasse 24.

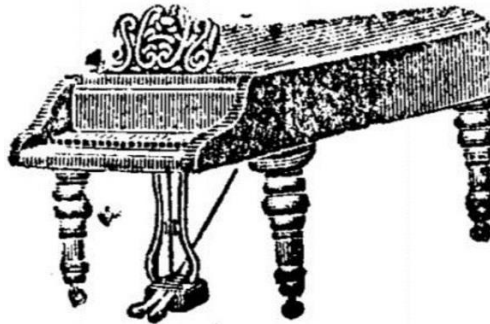
I. Marburger

**Klavier- u. Harmonium-
Niederlage**

**und Leihanstalt
Isabella Hoyniggs Nachf.**

A. Bäuerle

Klavierstimmer und Musiklehrer
gegründet 1850

Schillerstrasse 14, I. St. Hofgebld.

Große Auswahl in neuen und über-
spielten Pianinos sowie Klavieren
von den Firmen Ehrbar, Koch und
Korselt, Petrof, Luner, Dürsam etc.
zu Original-Fabrikpreisen.

Eintausch und Ankauf von überspiel-
ten Instrumenten. Stimmungen sowie
Reparaturen auch auswärts werden
billigst berechnet. daselbst wird auch
ediegener Bitherunterricht erteilt.

Anzeige! Mäßige Preise!

Nr. 3 die neurenovierte und modernst eingerichtete

IVAN VIDMAR

oleum, Fett, Oel, Kerzen, Seife etc. etc. Werde mir stets
Besuch bittet

IVAN VIDMAR, Meljska cesta 3.

<p>Formularien, Tabellen, Vollmachten, Quittungen, Blankette, Expensare. Preislisten, Rechnungen. Firmendruck auf Briefe und Kuverte. Karten jeder Art. Speise- und Getränke- Tarife, Kellnerrechnungen, Etiketten, Menükarten etc. Werke, Broschüren, Zeitschriften, Fachblätter, Kataloge für Bibliotheken.</p>	<p>Zur Anfertigung von Drucksorten jeder Art empfiehlt sich die bestens eingerichtete Buchdruckerei L. Kralik Marburg, Billigste Berechnung. Solideste Ausführung. Schnellige Lieferung. „Marburger Zeitung“. Kalender: „Deutscher Bote“.</p> <p>Bestand seit 1793. Int. Telefon Nr. 24.</p>	<p>Statuten, Jahresberichte, Liedertexte, Einladungen, Tabellen, Kassabücher etc. Anschlagzettel in jeder Größe u. Farbe, Trauungs- karten, Sterbekarte etc. Verlags-Drucksorten für Gemeindeglieder, Verzehrssteuer-Abfin- dungsvereine, Bauherren Kaufleute, Handels- und Gewerbetreibende u. s. w.</p>
---	--	---